

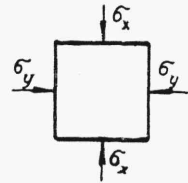
lub też, w razie, gdy jeden z wymiarów prostopadłościanu jest 1, (zadanie płaskie) będzie się równała:

$$dV = \frac{\sigma^2}{2E} dx \cdot dy \quad (723)$$

Wyobraźmy sobie w dalszym ciągu, że na sześcian o wymiarze 1 działają naprężenia normalne σ_x i σ_y w dwóch kierunkach (rys. 397). Wydłużenia jednostkowe równają się odpowiednio (vid. rozdz. V,2):

$$\varepsilon_x = \frac{1}{E} \cdot (\sigma_x - \mu \cdot \sigma_y) \quad \varepsilon_y = \frac{1}{E} \cdot (\sigma_y - \mu \cdot \sigma_x) \quad (724)$$

Wobec tego, że przy ciągnięciu i powolnym wzrastaniu sił, siła o każdej wartości 1. l. σ_x wykonywa pracę na drodze równej $d\varepsilon_x$, a siła 1. l. σ_y na drodze $d\varepsilon_y$, mamy tu, że

Rys. 397.

$$V'_1 = \int \sigma_x d\varepsilon_x = \frac{1}{E} \int \sigma_x (d\sigma_x - \mu d\sigma_y)$$

$$V'_2 = \int \sigma_y d\varepsilon_y = \frac{1}{E} \int \sigma_y (d\sigma_y - \mu d\sigma_x) \quad (725)$$

Dodając do siebie oba wzory (725), otrzymujemy, że jednostkowa energia sprężysta przy dwukierunkowym stanie naprężenia wynosi:

$$V' = V'_1 + V'_2 = \frac{1}{E} \int \left[\sigma_x (d\sigma_x - \mu d\sigma_y) + \sigma_y (d\sigma_y - \mu d\sigma_x) \right] =$$

$$= \frac{1}{E} \left(\frac{\sigma_x^2 + \sigma_y^2}{2} - \mu \sigma_x \sigma_y \right) \quad (726)$$

2. Energia sprężysta przy wyciąganiu i zginaniu.

Bierzemy pręt, obciążony siłą P (wyciągającą lub ściskającą).

W odległości x od przekroju utwierdzenia pręta wycinamy z niego płaszczyznami prostopadłymi do osi walec o wysokości nieskończenie małej dx i o podstawie A , równej polu danego przekroju pręta. Ponieważ

objętość walca równa się $A dx$, więc przypadająca nań ilość energii sprężystej wyniesie:

$$dV = \frac{\sigma^2}{2E} \cdot A dx \quad (727)$$

gdzie σ oznacza naprężenie normalne równomiernie rozłożone na powierzchni danego przekroju pręta. W wypadku ogólnym $\sigma = f_1(x)$ i $A = f_2(x)$, wobec czego energia sprężysta, zawarta w całym pręcie wyciąganym siłą P , może być otrzymana ze wzoru:

$$V = \int_0^l \frac{f_1^2(x) f_2(x)}{2E} \cdot dx \quad (728)$$

W szczególnym wypadku, gdy A jest stałe, a $\sigma = \frac{P}{A}$, otrzymujemy, że

$$V = \int_0^l \frac{P^2 \cdot A}{A^2 2E} \cdot dx = \frac{P^2 l}{2EA} \quad (729)$$

Oznaczamy całkowite wydłużenie pręta przez $\Delta l = \frac{Pl}{EA}$ i nadajemy wzorowi (729) jeszcze dwie odmienne postacie następujące:

$$V = \frac{P \cdot \Delta l}{2} \quad V = \frac{\Delta l^2 EA}{2l} \quad (730)$$

Analogiczne wzory otrzymujemy dla pręta ściskanego.

Bierzemy belkę zginaną. Robimy przekrój poprzeczny, oddalony o x od końca belki i wyodrębniamy prostopadłościan nieskończenie mały, przylegający do tego przekroju. Wysokość prostopadłościanu wynosi dx , a jego podstawa równa się dA , gdzie A jest pole przekroju poprzecznego belki. Ilość energii sprężystej, nagromadzonej w prostopadłościanie wynosi:

$$dV = \frac{\sigma^2}{2E} \cdot dx \cdot dA \quad (731)$$

Stąd energia sprężysta w całej belce będzie się równała:

$$V = \int_0^l \int_0^A \frac{\sigma^2}{2E} dx \cdot dA \quad (732)$$

Ponieważ $\sigma = \frac{Mz}{J}$, więc wzór (732) przybiera formę następującą:

$$\begin{aligned} V &= \int_0^l \int_0^A \frac{M^2 z^2}{J^2} \cdot \frac{1}{2E} \cdot dx \cdot dA = \\ &= \int_0^l \frac{M^2}{J^2} \cdot \frac{1}{2E} dx \int_0^A z^2 dA = \int_0^l \frac{M^2 dx}{2EJ} \end{aligned}$$

Wzór

$$V = \int_0^l \frac{M^2 dx}{2EJ} \quad (733)$$

stanowi analogję wzoru (723) dla energii sprężystej przy wyciąganiu.

W razie belki w jednym końcu utwierdzonej, a w drugim obciążonej siłą P , moment $M = Px$, skąd (vid. rys. 143 na str. 125):

$$V = \int_0^l \frac{P^2 x^2 dx}{2EJ} = \frac{P^2 l^3}{6EJ} \quad (734)$$

Wobec tego, że pionowe przesunięcie końca belki równa się: $y = \frac{Pl^3}{3EJ}$, mamy tu dla energii sprężystej jeszcze dwa następujące wzory:

$$V = \frac{1}{2} \cdot Py \quad \text{ i } \quad V = \frac{1}{2} \cdot \frac{3EJy^2}{l^3} \quad (735)$$

O ile na belce OP_1 w jednym końcu (O) utwierdzonej, znajdują się dwa ciężary P_1 i P_2 , wówczas moment M , który dla obliczenia energii sprężystej należy wstawić we wzór (733), równa się (rys. 398):

$$M = P_1 l_1 + (P_1 + P_2) x$$

na odcinku OP_2 , lub

$$M = P_1 x_1$$

na odcinku $P_1 P_2$.

Tu l_1 oznacza odległość ciężaru P_2 od swobodnego końca belki, do którego jest zaczepiony ciężar P_1 .

Ilość energii sprężystej, zawartej w części belki między przekrojem utwierdzenia a siłą P_2 , wyniesie:

$$V_1 = \int_0^{l_2} \frac{M^2 dx}{2EJ} = \int_0^{l_2} \frac{[P_1 l_1 + (P_1 + P_2)x]^2}{2EJ} \cdot dx =$$

$$= \frac{P_1^2 l_1^2 l_2}{2EJ} + \frac{(P_1 + P_2)^2 l_2^3}{6EJ} + \frac{P_1 l_1 (P_1 + P_2) l_2^2}{6EJ}$$

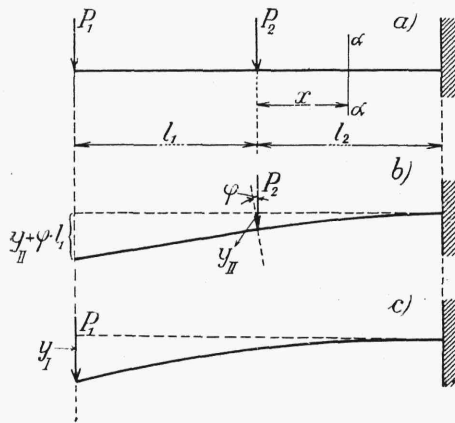
Część energii sprężystej, odpowiadająca odcinkowi między siłami P_1 i P_2 , równa się:

$$V_2 = \frac{P_1^2 l_1^3}{6EJ}$$

Całkowitą ilość energii sprężystej, zawartej w belce, otrzymamy drogą dodawania:

$$V = V_1 + V_2 \quad (736)$$

Ugięcia y_1 i y_2 danej belki pod siłami P_1 i P_2 wyznaczyć możemy bądź bezpośrednio na podstawie wzorów ogólnych, zawartych w rozdz. VII,5, bądź też drogą dodawania ugięć otrzymanych

Rys. 398.

w punktach zaczepienia sił P_1 i P_2 kolejno pod wpływem każdej z tych dwu sił (rys. 398a i b). Będziemy wówczas mieli:

$$y_1 = y_{II} + \varphi l_1 + y_I = \frac{P_2 l_2^3}{3EJ} + \frac{P_2 l_2^2}{2EJ} l_1 + \frac{P_1 (l_1 + l_2)^3}{3EJ}$$

$$y_2 = \frac{P_1 l_2^3}{3EJ} + \frac{P_2 l_2^3}{3EJ} + \frac{P_1 l_1 l_2^2}{2EJ}$$

Wstawiając ugięcia y_1 i y_2 we wzory dla V_1 i V_2 , otrzymamy następujący wzór dla energii sprężystej:

$$V = \frac{1}{2} P_1 \cdot y_1 + \frac{1}{2} P_2 \cdot y_2 \quad (737)$$

Wzory (730), (735) i (737) znajdują uogólnienie w tak zwanem twierdzeniu Clapeyron'a, omówionym w paragrafie następnym.

Omówione wyżej wzory dla energii sprężystej mogą być zastosowane również i wówczas, gdy do budowli, zamiast sił, zaczepimy pary sił. W tym wypadku zaczepione momenty uważamy za tak zwane uogólnione siły. Obroty przekrojów, do których zostały momenty zaczepione, nazywamy odpowiednio uogólnionemi odkształceniami albo uogólnionemi współrzędnymi.

Gdy więc np. pręt jest utwierdzony w murze i obciążony na końcu momentem M , wówczas zawarta w nim energia sprężysta równa się, na podstawie wzoru (733) i rys. 144,

$$V = \frac{M^2 l}{2 EJ} \quad (738)$$

Ponieważ obrót końcowego przekroju pręta $\varphi = \frac{M \cdot l}{EJ}$, mamy więc:

$$V = \frac{1}{2} M \cdot \varphi \quad (739)$$

Uogólniając powyższe, możemy powiedzieć, że jeżeli wyobrazimy sobie energję sprężystą, jako poprzedzony przez stałą liczbę $\frac{1}{2}$ iloczyn dwóch czynników, to jeden z nich nazywamy siłą uogólnioną, a drugi uogólnioną współrzędną. Siłami uogólnionemi mogą więc być momenty, obciążenia jednostkowe, grupy sił i t. p.

Przypuśćmy, iż chcemy obliczyć energję sprężystą, nagromadzoną w odcinku łuku o długości s .

Bierzemy klin tego łuku o nieskończenie małym kącie $d\varphi$ (rys. 296, rozdz. XIII, 3). Pod działaniem osiowej siły ściskającej N i momentu zginającego M klin dozna wydłużenia Δds , przyczem ograniczające go płaszczyzny normalne do osi doznają nachylenia względem siebie o kąt $\Delta d\varphi$. Przyjmując wielkości Δds i $\Delta d\varphi$ za uogólnione współrzędne zadania, a wielkości N i M za uogólnione siły, otrzymamy następujący wzór dla energii sprężystej, nagromadzonej w klinie:

$$dV = \frac{1}{2} (M \Delta d\varphi + N \Delta ds) \quad (740)$$

Wstawiając tu, zamiast $\Delta\varphi$ i Δl , ich wartości ze wzorów (516) i (518) z rozdz. XIII,3 i wykonując całkowanie w granicach od 0 do s , dojdziemy do wzoru dla V .

Pomijając we wzorach dla Δds i $\Delta\varphi$ wyraz zawierający r^2 w mianowniku i przyjmując, że $J = Y$, otrzymujemy:

$$V = \int_0^s \left(\frac{M^2}{2 EJ} + \frac{MN}{EA r} + \frac{N^2}{2 EA} \right) ds \quad (741)$$

Pomijając tu również i wyraz zawierający r w mianowniku, znajdujemy:

$$V = \int_0^s \left(\frac{M^2}{2 EJ} + \frac{N^2}{2 EA} \right) ds \quad (742)$$

3. Energia sprężysta, jako jednorodna funkcja sił.

Wzór (729) wyprowadzony dla energii sprężystej pręta wyciąganego (lub ściskanego) może być zastosowany i do obliczenia energii sprężystej nagromadzonej przy odkształceniu kratownicy przegubowej. W tym wypadku wzór dla energii sprężystej ma następującą postać:

$$V = \frac{1}{2} \sum \frac{S^2 l}{EA} \quad (743)$$

gdzie S są to siły w prętach kratownicy.

Równanie (743) może być przekształcone na podstawie zasady prac wirtualnych.

Jako możliwe (wirtualne) przesunięcia poszczególnych węzłów kratownicy przyjmujemy tu przesunięcia v tych węzłów w kierunku działania zaczepionych do nich sił zewnętrznych oraz odległości $\Delta l = \frac{S l}{EA}$, na które poszczególne węzły pod działaniem tych sił zbliżyły się do siebie lub oddaliły. Siły zewnętrzne P i siły w prętach kratownicy S uważamy tu za jeden z tych układów sił, które mogą pracować wzdłuż wyżej przyjętych przesunięć wirtualnych. W ten sposób równanie prac wirtualnych (por. wzór 650, rozdz. XIV,5) przybiera tu postać następującą:

$$\sum S \cdot \frac{S \cdot l}{AE} = \sum P \cdot v$$